

ISKOLÁINK, EGYESÜLETEINK

Az iskolák

A) Általános szempontok

Minden nép megmaradásának és továbbfejlődésének egyik legfontosabb alapfeltétele a műveltség. A műveltség eszközei pedig az iskolák. A modern idők a nevelés és oktatás minden problémáját intézményesen óhajtják megoldani. Az elemi-, a közép-, a felső és a szakoktatás ma már minden országban intézményesítve van. A 18-ik század nagy utópiája: az általános népoktatás Európaszerte élő valóság. Egy nép fejlődésének vagy hanyatlásának fokát iskoláinak helyzetéből állapíthatjuk meg. A nevelés kérdése tehát nem pusztán pedagógiai szakkérdés, hanem mindnyájunk közös sorsproblémája, amelytől népünk megmaradása és fejlődése függ. A kisebbségi sorsra jutott erdélyi magyarság vezetői a nevelés fontosságát már az impériumváltozás első hónapjaiban felismerték és igyekeztek mindent elkövetni, hogy az adott helyzetben oktatásügyünk minden kérdése intézményes elintézészt nyerjen. Természetesen a siker, vagy sikertelenség nemcsak a művelődéspolitikánk vezetőin mulott, hanem függött a mindenkori politikai viszonyoktól és a kisebbségi társadalmunk sajátos viszonyaitól is. Kisebbségi oktatásügyünket vizsgálva, két dologra kell ügyelnünk: vajjon mennyiségileg kielégítőek-e nevelésügyi intézményeink, másodsor, minőségileg milyenek iskoláink, megfelelnek-e mai igényeinknek és kihasználják-e az összes lehetőségeket, amelyek számunkra az adott keretek között nyílnak? E két elv, a mennyiségi és minőségi elv szem előtt tartásával óhajtunk választ adni népünk nevelésügyének sorsdöntő kérdéseire. Ha a multhoz hasonlítjuk iskoláinkat, minőségi szempontból föltétlen haladást tapasztalunk, mennyiségi szempontból azonban, sajnos, már nem ilyen kedvező a helyzet. Az oktatásügy bármilyen mezejére tekintve csak hiányokat és nehézségeket látunk, nehézségeket, a mik lassanként iskoláink színvonalára is hatni fognak. A magyar nyelvű oktatást vizsgálva, elsősorban a népoktatásról kell megemlékeznünk.

B) Népoktatás

Ezen a téren épügy mint a közép, felső- és szakoktatás terén magyar nyelvű iskoláinknak teljesen az állami tantervet kell követniök. Így tehát kisebbségi művelődéspolitikáról nem lehet szó. A magyarság legfeljebb arra törekedhetik, mint távoli, de jogos célra, hogy az oktatásügy minden területén arányszámának megfelelő intézménnyel rendelkezessék.

Kisebbségi kulturpolitikánk iránya helyes volt akkor, amidőn az elemi oktatásra fektette a fősúlyt. Természetesen ez a felismerés lassan következett be. Középosztályunk hosszú éveken át a középiskolai nevelésen túl nem látott, az elemi, a szak, de különösen a gazdasági oktatás fontosságát nem ismerte fel kellő időben. Sajnos, ma éppen az anyanyelvű népoktatás terén mutatkoznak kisebbségi életünk legnagyobb hiányai. Elemi iskoláink száma nem kielégítő. Az impérium változás első éveiben egyházaink mindent megteltek ugyan, hogy az államosított és átvett iskolák helyébe felekezeti iskolákat állítsanak, de ez a törekvésük az évek során át mind újabb és újabb korlátozásokba ütközött. 1924-ig szaporodott az iskoláink száma, azóta, különösen az elemi iskolák számában, állandó apadás tapasztalható. Alig mulik el év, hogy 10—20 iskolánk ne esne áldozatul vagy a gazdasági válságnak, vagy a különböző korlátozó intézkedéseknek.

Milyen volt a helyzet a csatolt részeken és Erdélyben a népoktatás terén az impérium változás előtt? Ghibu Onisifor 1915-ben megjelent könyvének „Viața și organizația Bisericească și școlară în Transilvania (București 1915)” adatai szerint 1919-ben Erdély és a csatolt részek területén 5.242,024 lakosnak 5399 elemi iskolája volt. Ezek a következőképpen osztoztak meg: Állami magyar nyelvű iskola 1369 volt, községi magyar nyelvű 311, községi román nyelvű 165, görög katolikus 1119, görögkeleti 1536, római katolikus 474, lutheránus 276, református 501, unitárius 29, zsidó 43, társulati 76. E statisztika adatai szerint nyilvánvaló, hogy a románság háboru előtti népoktatásügye aránylag rendezettebb volt, mint ma az erdélyi magyarságé. 1912-ben a magyarországi románok 2820 elemi iskolával rendelkeztek és ezeknek az iskoláknak 90 százaléka 1867 után, a magyar impérium alatt létesült. Ghibu szerint is az akkori románság 68 százaléka járt saját nyelvű iskolába és ezeknek az iskoláknak fenntartásához a magyar állam minden évben nagy összeggel járult hozzá. A háboru előtti román iskolásérelmek nagy része nem is annyira a népoktatás, mint inkább a közép- és szakoktatás területére vonatkoztak. 1918 után a román állam átvette a régi magyar állami iskolákat, de egy darabig meglehetősen nagy számmal tartott fenn magyar tagozatokat is. Az egykori 3025 magyar nyelvű elemi iskolából a magyarság 1918 után 2070-et veszített el. Ennyi iskolát természetesen sem az egyházak, sem más magyar közületek pótolni nem tudtak. 1924 végén, mikor aránylag népoktatásunk terén legkedvezőbb a helyzet, mindössze 1010 elemi iskola állott a magyar nyelvű oktatás rendelkezésére. A román impérium első éveiben a magyarság nagy része helyeselte az egyházak iskolaalapítási politikáját. Voltak azonban olyanok is, akik elvi, vagy világnézeti szempontból az állami magyar nyelvű oktatás kifejlődésében bíztak. 20 évi kisebbségi tapasztalat ez utóbbi fölfogásra rácsúszott. Az állami magyar nyelvű tagozatok különböző okok miatt rendre-rendre megszűntek és ma már alig egyharmadukban folyik ténylegesen magyar nyelvű tanítás. Kiss Árpádnak a „Magyar kisebbség” 1930-os évfolyamában megjelent tanulmánya szerint ma

ténylegesen csak 112 magyar tagozatban folyik magyar tanítás. Papi-ron természetesen sokkal több magyar tagozatot tartanak nyilván, de ezekben már nem folyik magyarnyelvű oktatás. Az 1932 és 1935. év között kiadott állami és egyházi hivatalos statisztikák szerint a magyarság jelenleg 921*) elemi iskola felett rendelkezik. Ez a tényleges szükséglet felének felel meg. A fenntartó hatóságok szerint 921 iskola közül 358-at az erdélyi református egyházkerület, 187-et a gyulafehérvári római katolikus püspökség, 134-et a királyhágóntuli református püspökség, 180-at pedig szatmári, váradi és temesvári katolikus püspökségek, 37-et az unitárius egyház, 6-ot az evangélikus egyház és 112-öt a román állam tart fenn. Tătărescu miniszterelnök legutóbb elhangzott parlamenti beszéde szerint a liberális kormányzat 4 éves uralma alatt 4000 új elemi iskolát állított fel a román állam és közel 18,000 új tanítói állást létesített. Mem tudjuk pontosan, hogy a 4000 iskolából mennyi jutott Erdélyre, de Angelescu iskolapolitikáját ismerve, meg vagyunk győződve arról, hogy a felállított iskolákból és az ujonnan kinevezett tanítókból Erdély és a csatolt részek arányukon felül részesültek. Hiszen csak a Székelyföldön öt év alatt megnégyszereződött az állami tanítók száma. Elemi iskoláink száma nem kielégítő. Felszerelésük is sok helyt hiányos bár az egyházak és az egyes egyházközségek mindent elkövetnek, sokszor erejükön felül is, hogy e hiányokat pótolják. Tanítóink fizetése is rendkívül alacsony. Az államsegély hiányában sem tanítóink, sem tanáraink nem képesek a tanítás érdekében teljes erejüket kifejteni, mert a mindennapi élet gondjai ezt lehetetlenné teszik. Elemi iskoláink nagy problémája még a névelemzés is. Iskoláinkban a nem magyar nevű növendékeket nem szabad felvenni, de nem szabad a zsidó tanulókat sem beiratni. A zsidók és az idegen nevű magyarok kizárása a magyar nyelvű oktatás egész területéről körülbelül negyed millió magyar gyermekének teszi lehetetlenné az anyanyelvű oktatást. De talán legfájóbb pontjai elemi oktatásunknak az a tény, hogy a magyar tanköteles gyermekek nagy többsége nem járhat magyar tannyelvű iskolában, azok hiánya miatt. Kiss Árpád fent idézett tanulmánya szerint az 1934—35. iskolai év folyamán kb. 175.000 magyar gyermek nem tanult anyanyelvén. Ebben a számban azonban sem a Moldovában, sem a Bukovinában, sem a régi királyság területén szét-szórva élő magyar tanköteles gyermekek száma nincs benne. A magyarság politikai és kulturális vezetőinek tehát legfőbb figyelmét elemi oktatásügyünk kérdésének sürgős megoldása kell, hogy képezze. Oda kell hatnunk a békés meggyőzés minden eszközével, hogy a magyar tannyelvű elemi oktatás minden magyar tanköteles számára megfelelő számú új intézmény létesítésével minél előbb lehetővé váljék és hogy a meglévő, vagy ujonnan felállítható elemi iskolák úgy anyagi, mint szellemi szempontból a kor igényeinek megfeleljenek. A szabad iskola-választás jogát is biztosítani kell. Csak így remélhetjük azt, hogy évek hosszú sora mulva elérkezünk oda, ahová az erdélyi románság már évtizedekkel ezelőtt eljutott Makkai Sándor 1934—35-ös püspöki jelen-

*) Ezek az adatok a „Magyar Kisebbség” 1931—1935. évfolyamaiban jelentek meg.

tése szerint az „Erdélyi Református Egyházkerület” 70.000 tanköteles növendéke közül mindössze 24.656 járt magyarnyelvű elemi iskolába. A népoktatás ügyének békés elintézése azt a lelki megnyugvást fogja majd magával hozni, ami a román-magyar kulturközeledés első föltétele. A népoktatással szoros összefüggésben áll a tanítóképzés problémája. Jelenleg 4 katolikus és két református tanítóképző intézettel rendelkezik a magyarság. Ezekben az intézetekben mintaszerű tanítás folyik. A tanítói képesítő vizsgák eredményei azt mutatják, hogy az erdélyi magyar tanítóság utánképzésének problémája biztosítva van.

C) Középiscoláink

A háboru végén Erdélyben közel 200 magyarnyelvű középfoku intézet működött (gimnázium, polgári iskola, tanítóképző, stb.) Természetesen ezek nagy része az impériumváltás után elveszett a magyar nyelvű oktatás számára. Egyházaink mindent elkövettek, hogy a kivándorlás ellenére is túl nagy számu erdélyi magyar középosztály utánpótlásáról gondoskodjanak. A hirtelenében felállított új középiscolákból az élet során kevés maradt meg. Legtöbb még 1928 előtt megszűnt. Jelenleg hat tanítóképzőnk, 25 algimnáziumunk, 5 kereskedelmi iskolánk és 17 liceumunk van. Ez utóbbihoz járul még egy állami kereskedelmi középiscola és egy állami liceumi magyar tagozat is, tehát összesen 54 középfoku magyarnyelvű intézetünk van, ami természetesen a magyarság számarányán alul van. Mégis, a középoktatás terén sokkal jobb a helyzet, mint a népoktatás mezején. Sajnos, a középfoku iskolákból kikerülő növendékeink előtt sem áll biztosítva a jövő az egyre szűkülő kisebbségi életlehetőségek miatt. Liceumaink és algimnáziumaink földrajzi elhelyezése sem szerencsés. Egyes városokban túl sok, másutt túl kevés a középfoku intézet. Különösen áll ez a határmentére. A magyarnyelvű középfoku iskolákon kívül rengetegen tanulnak románnyelvű iskolákban is. Az egyházak statisztikája szerint a református és katolikus növendékeknek csaknem a fele jár állami iskolába. A magyarnyelvű zsidóság viszont csak románnyelvű oktatásban részesülhet, éppúgy, mint az idegen nevű magyarok gyermekei. Középiscoláink nagy problémája a tanárkérdés. A képesítő vizsga szigorúsága miatt egyre nagyobb nehézségek előtt áll az új magyar tanárnemzedék. A tanítás színvonala viszont állandóan emelkedőben van, bár a magyarság gazdasági erejének fokozatos hanyatlása megéreződik a középiscolák gyermekanyagának szellemi színvonalán. A három történelmi egyház (katolikus, református, unitárius) mindent megtesz, hogy ezek a nehézségek idővel egyre kisebbek legyenek. A jól szerkesztett „Erdélyi Iskola” gondoskodik az elméleti, pedagógiai továbbképzésről, a most alakuló tanító és tanár egyesületek pedig iskoláink nevelőszemélyzetének hathatósabb kiképzését célozzák.

D) Szakoktatás

Legnagyobb hiányaink a szakoktatás terén mutatkoznak. A kereskedelmi és gazdasági anyanyelvű szakoktatás számára alig áll intézmény rendelkezésünkre. Kulturpolitikánk vezetői csak a legutóbbi évek-

ben ismerték fel a gazdasági oktatás nagy jelentőségét. Ez a felismerés csakhamar eredményre is vezetett. Ugy a katolikus, mint a református egyház ma már egyelőre kevés, de jól felszerelt és népszerű gazdasági intézettel rendelkezik. Legujabban a magyarnyelvű tanoncoktatás kérdése is előtérbe került. Azt reméljük, hogy egyházaink buzgóságát ezen a téren is siker fogja koronázni.

E) A főiskolai oktatás

Végül a főiskolai oktatás kérdésére kell áttérnünk. Ezen a téren sem kielégítő a magyarnyelvű oktatás ügye. A református, katolikus és unitárius teológiai akadémiáktól eltekintve a felső oktatás terén egyetlen magyarnyelvű intézmény sem áll rendelkezésünkre. Egyedül a magyar nyelv és irodalomnak van egy tanszéke a kolozsvári egyetemen. Fiatalságunk hosszú éveken át tanulmányai elvégzésére a magyarországi egyetemekre ment ki. 1924-ben a kolozsvári egyetemnek még csak 150 magyar hallgatója, 1929-ben már félezer hallgatója volt. 1934-ben pedig az egyetemi évkönyv kimutatása szerint a 4445 hallgató közül 1127 volt magyar és 486 zsidó, akiknek többsége szintén magyarnak számítható. A magyar hallgatók száma az összes hallgatók 25.38 százalékát tette ki. A magyarnyelvű zsidó hallgatókkal együtt pedig 34 százalékra emelkedett fel. 1934 után a rossz érettségi eredmények természetesen ezt a számot nagyon alacsonyra nyomták le, különösen azóta, hogy az orvosi és mérnöki fakultásokon, az első évre való jutást szigorú felvételi vizsgákkal nehezítik meg. 1935—36-ban már csak 609 magyar hallgatója volt a kolozsvári egyetemnek. 1934-ben 476 új diplomás közül 162 magyar volt. Természetesen a diploma még nem jelent semmit. Kisebbségi társadalmunk sajnos nagyon kevés tanárnak, ügyvédnek és orvosnak tud megfelelő kenyérkereseti lehetőséget nyújtani. Ennek ellenére egyetemi ifjúságunk minden akadályon keresztül küzd a diploma megszerzéséért. A fiatalos erőnek és kitartásnak csodálatos példáival találkozunk. Ez az új arcú erdélyi magyar ifjúság hozta létre az „Erdélyi Fiatalok” és a „Hitel” című folyóiratokat, ez küzdött a szociális igazságoknak az erdélyi magyar társadalomban való érvényesüléséért és végül ugyanez a nemzedék hallatta szavát a „Vásárhelyi Találkozón.” Minden reménységünk meg lehet tehát arra, hogy a háború utáni erdélyi magyar fiatalág nem lesz a gazdasági válság által szétvert hadsereg, hanem az új idők bátor katonájaként, eredményesen fog majd küzdeni népünk felemeléséért.

Oktatási ügyünk egész rendszerét összefoglalva ismételten rá kell mutatnunk, mint legfontosabb kérdésre, az anyanyelvű oktatás eszméjének teljes és sürgős megvalósítására. Egész nevelési rendszerünkön végig kell húzódnia a vásárhelyi találkozón említett minőségi elvnek. A jelenleg fenntartott és meglévő intézményeink belső élete, tanulóink és tanáraink szellemi kiképzése felett rendelkezünk kell. Rajtunk mulik, hogy a meglévő kevés számú iskolánk tanuló és tanárányaga a legjobb legyen, mert iskoláink minőségi átalakításával és tökéletesítésével részben pótolni tudjuk a számbeli hiányokat is. De legfontosabb talán az, hogy a nevelésügyünket az erdélyi magyar ki-

sebbségi társadalom ne tekintse a tanárok, tanítók és diákok magán-ügyének, hanem fogja fel a maga egész jelentőségében, mint kisebbségi életünk legnagyobb és legfontosabb problémáját. Csakis az egész erdélyi magyar társadalom erkölcsi és anyagi támogatásával valósulhat meg az a még álomnak tetsző eszmény, hogy a magyarnyelvű oktatás, minden vonalon az őt megillető módon és arányban érvényesülhessen és iskoláink sorvadása helyett azok újból a magyarság műveltségben való felemelése érdekében dolgozhassanak a magyar kisebbség és a román-magyar kibékülés szellemében.

Dr. Jancsó Elemér

Az egyházi iskoláztatás statisztikai kimutatása

A közölt adatok részben a Magyar Kisebbség 1932—37-es évfolyamaiban jelentek meg, részben az egyes egyházak évi jelentéseiben szerepelnek. Az egyházainkról szóló tanulmányokban újabb adatok is szerepelnek.

Az „Erdélyi Ref. Egyházkerület” iskolái az 1934—35 év végén (Makkai Sándor püspök jelentéséből): 5 óvoda 5 tanítóval. 358 elemi iskola 538 tanerővel. 70.000 tanköteles. Ebből 24.656 járt református iskolába. 13 középfokú intézet, amelyből 5 fiuliceum, 1 leányliceum, 3 leánygimnázium, 2 tanító-, (illetőleg tanítónőképző), 1 kereskedelmi női tanfolyam. A középiskolákat 2516 növendék látogatta. A növendékeket 86 rendes, 64 helyettes és 42 óraadó tanár oktatta.

A gyulafehérvári róm. kat. egyházmegye (1934—35): 16 óvoda, 10 tanító, 468 növendék. 187 népiskola 424 tanítóval és 17.490 tanulóval. 6 liceum 139 tanárral és 1669 tanulóval, 10 algimnázium 101 tanárral és 1202 tanulóval. 2 tanító és tanítónőképző 24 tanárral és 157 tanulóval. 2 kereskedelmi iskola 23 tanárral és 101 tanulóval. Összesen 714 tanerő 21.087 tanulóval.

A nagyvárad-i róm. kat. egyházmegye (1930—31): 1 tanítónőképző, 70 tanuló, 6 tanár, 1 óvónőképző, 4 gimnázium, 43 tanár, 472 tanuló, 54 elemi iskola, 86 tanító, 4210 tanuló.

A szatmári róm. kat. egyházmegye (1930—31): 1 liceum, 20 tanár, 276 tanuló. 1 tanítónőképző, 113 tanuló, 10 tanár. 1 leánygimnázium. 39 népiskola, 65 tanító, 3563 tanuló.

A temesvári róm. kat. egyházmegye: 2 liceum (csak részben magyar) 193 tanuló. 4 gimnázium 641 tanuló. 1 népiskola 2074 tanuló.

Unitárius egyház (1930—31): 2 liceum, 39 tanár, 349 tanuló. 37 népiskola, 54 tanító 1730 tanuló.

Az evangélikus szuperintendencia (1930—31): 6 elemi 690 tanulóval.

A királyhágóntuli ref. egyház (1935—36): 1 felsőkereskedelmi, 8 tanár, 22 tanuló, 3 gimnázium, 27 tanár, 477 tanuló. 134 népiskola, 244 tanító, 11.769 tanuló. 1 óvoda.

Országos jellegű közművelődési egyesületeink

Erdélyi Múzeum Egyesület (EME)

Alapítása és története. Az EME a legrégebb erdélyi magyar tudományos egyesület. Egy erdélyi múzeum alapítását még az 1841—1843-iki erdélyi országgyűlés elhatározta és törvénybe is iktatta, de a bécsi udvar ezt nem szentesítette. Az 1848-as szabadságharc és az ezt követő elnyomatás a múzeum létesítésének a gondolatát látszólag teljesen eltemette és talán sohasem jön létre, ha nem lett volna gróf Mikó Imre, aki az ügyet minden nehézség ellenére kezébe vette és lehetővé tette az egyesület megalakulását azzal, hogy 1856-ban a kolozsvári Külső-szén utcai villáját 10 holdas kerttel együtt egy Kolozsvárt létesítendő múzeum céljára felajánlotta. Az általa szerkesztett alapszabályok szerint alakult meg az EME 1859-ben. Önkéntes adományokból rövidesen gyönyörű könyv-, érem-, régiség-, állat-, növény- és ásványtár létesült, melyeknek értéke ma kb. 200 millió lejre becsülhető. Mikor 1872-ben Kolozsváron a Ferenc József tudományegyetemet felállították, az Egyesület az állammal szerződést kötött, mely szerint gyűjteményét és könyvtárát, évi bér ellenében, a tulajdonjog teljes fenntartása mellett, a tudományegyetem használatára bocsátotta. Az új egyetem tanárai Mikó Imre kezébe tették le az esküt. A világháborúig az Egyesület vagyona és gyűjteményei az erdélyi magyarság áldozatkészsége folytán állandóan gyarapodtak, kéziratára számos unikummal dicsekedhetik, tudományos gyűjteményei külföldön is ismertek.

Mai helyzete. Az Egyesület gyűjteményeit és könyvtárát az eredeti szerződés értelmében jelenleg is a kolozsvári tudományegyetem használja és kezeli, azonban tárai és gyűjteményei használatának szerződés szerinti bérét, évi 10.000 aranykoronának megfelelően, mintegy 450.000 lejt az állam 1919 óta nem fizeti és semmi kilátás sincs arra, hogy rövid időn belül fizetné, bár az Egyesület tulajdonjogát a gyűjteményeket illetőleg, elismerte. A különböző alapok és értékpapírok értéküket elveszítették, úgyhogy az Egyesület mai anyagi alapját dr. Wass Otilia nagylelkű adománya, az egyesületnek 1911-ben ajándékozott értékes főtéri palotája (értéke kb. 3,000.000 lejt) és egy kb. 1 milliót érő Majális-utcai bérház alkotják. A két ingatlan biztosítja az Egyesület számára a szerény anyagi alapot, amely lehetővé teszi a feladatok megvalósítását legalább részben, mindaddig, míg az EME rendezni tudja jogos követeléseit az állammal szemben. A tagsági díjakból befolyó összeg alig rug évente pár ezer lejre, ilyen szűk anyagi helyzet mellett a táruk és gyűjtemények gyarapítására gondolni sem lehet; csupán a meglévő értékek megőrzéséről és gondozásáról lehet szó. Az egyesület működése a kultuszminisztérium felügyelete alatt áll, mely 1925 óta Drágan Miklós egyetemi tanárt bízta meg kormánybiztosi minőségben az Egyesület működésének ellenőrzésével. 1924-, illetve 1926-ban az Egyesület jogi személyiségét elismerték.

Célkitűzése és tevékenysége. Az Egyesület céljait és feladatait gr. Mikó Imre a következőkben körvonalazta; 1. Erdély számára egy, az

ország rész tudományos műkincseivel arányban álló és a kor szükségének megfelelő muzeum felállítása. 2. A gyűjtemények rendezése, feldolgozása és közlése. 3. A tudomány és művelődés minden ágának fejlesztése. A főhatalomváltás utáni szervezkedés aránylag korán, már 1921-ben megindult. A megváltozott anyagi viszonyok miatt azonban az EME tevékenysége a táruk fejlesztésében, mind szűkebb körre korlátozódott, ezért az Egyesület fokozottabb mértékben igyekszik megvalósítani Mikó Imre programjának 3-ik pontját, a tudomány, művelődés és magyar kultúra minden ágának az erdélyi magyarság minél szélesebb köreiből való terjesztését. Az Egyesületnek 4 szakosztálya van: 1. bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi; 2. orvostudományi; 3. természettudományi; 4. jog- és államtudományi szakosztály. A szakosztályok a fennemlített célokat gyakori szakelőadások és népszerűsítő előadások útján igyekeznek megvalósítani. A tudományterjesztés leghatékonyabb módjának bizonyultak a különböző előadások és vándorgyűlések. Az első vándorgyűlést 1906-ban tartották Marosvásárhelyen. 1913-tól 1930-ig nem volt vándorgyűlés. A háború után először 1930-ban tartott az EME vándorgyűlést ugyancsak Marosvásárhelyen. Azóta évről-évre növekvő sikerrel és lelkesedéssel: 1931-ben Nagyenyeden, 1932-ben Nagybányán, 1933-ban Sepsiszentgyörgyön, 1934-ben Brassóban. Az 1936-os Temesvárra tervezett, idáig legnagyobb szabásúnak ígérkezett vándorgyűlést az államhatalom az utolsó percben nem engedélyezte, pedig a cél csak a tiszta tudomány és kultúra szolgálása és terjesztése volt. Az idén nagyszerű vándorgyűlést tartott az EME Székelyudvarhelyen. A vándorgyűlések célja Erdély történelmi nevezetességeinek megismerése és a tudományoknak Erdélyben mindenki számára hozzáférhetővé való tétele. Erre a múltban nem volt annyira szükség, mint ma, midőn magyar kulturánk terjesztése legfőképpen az EME-re hárult. Ezt a feladatát átérzte az Egyesület és a tudományok minden ágát felölelő előadásokat tart. Sőt, 1930-ban egy egészen új gondolatot valósított meg, a vándorgyűlésekkel kapcsolatos két évenként tartott orvostudományi kongresszusokkal. Ilyen volt 1930-, 1932- és 1934-ben. A rossz gazdasági viszonyok miatt orvosaink nehezebben tudnak külföldi tanulmányutakra menni, ezt pótolják az orvostudományi kongresszusok, amelyek évről-évre mind nagyobb érdeklődésnek örvendenek. Az Egyesület ezenkívül kiad „Erdélyi Muzeum” címen havi folyóiratot, amely a bölcsészeti-, természettudományi- és jogi szakosztályok hivatalos közleménye. A folyóirat ezen szakosztályok működéséről számol be. Az orvosi szakosztály külön évkönyvben „Az orvostudományi szakosztály Értesítőjében” ismerteti tevékenységét.

Az Egyesület feladatainak teljesítésére működését még messzebbre igyekszik kiterjeszteni. Fontos teendő a tevékenység kiterjesztése a vidéki magyar értelmiségi központokra is, még pedig nemcsak az eddigi vándorgyűlések tartásával, hanem a szakosztályok tudományos és népszerű felolvasásai egy részének ily vidéki értelmiségi magyar központokban leendő megtartásával. Ezzel a tudomány és művelődés iránt érdeklődést lehet felkelteni olyan helyeken is, ahol erre sem alkalom, sem mód és ez idő szerint talán megfelelő szellemi erő sem áll rendelkezésre.

kezésre, másfelől ezek a vidéki központok az egyesület működésébe bekapcsolódnának. Az egyesület legközelebbi jövőjének feladata tehát a tudományos szellem felébresztése ott, ahol ez csak szunnyad, a tudomány és kultúra művelése, terjesztése, ápolása és közvetítése minden téren mindenkinek.

Szervezete és mai vezetősége. Az egyesület székhelye Kolozsvár. Tagszám: kb. 1000. A tagfelvételt két rendes tag ajánlása alapján Központi választmány eszközli. Tagsági díj 100 lej egy évre. Az elnöki szék gr. Wass Béla 1936-ban történt elhunytá óta betöltetlen. Alelnökök: br. Jósika János és dr. Róth Hugó. Főtitkár: dr. György Lajos, az „Erdélyi Múzeum” szerkesztője. Titkár: dr. Kántor Lajos, aki az egyesület összes adminisztrációs ügyeit végzi. Van ezenkívül egy 63 tagos központi választmány. Szakosztályi vezetők: 1. Orvostudományi szakosztály. Elnök: dr. Koleszár László, az orvosi szakosztály Értesítőjének szerkesztője. 2. Bölcsészeti-, nyelv-, történelemtudományi szakosztály. Elnök: dr. Tavaszy Sándor. 3. Természettudományi szakosztály. Elnök: dr. Páter Béla. 4. Jog- és államtudományi szakosztály. Elnök: dr. Balogh Arthur. Mindegyik szakosztálynak külön választmánya is van.

Dr. Joó István

Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület (EMKE)

Keletkezése és eddigi működése. Erdélyben az 1848—49-es évi szabadságharc és az ezt követő abszolutizmus korszaka miatt, a magyar népnevelés majdnem teljesen hiányzott. Báró Eötvös József, az első magyar vallás és közoktatásügyi miniszter az országban népművelődési és népjóléti egyesületek alakítására hívta fel a figyelmet azzal, hogy: „nem tehet mindent az állam, tegyen a társadalom is.” Ezért vált szükségessé Erdélyben is a népjóléti és közművelődési egyesület megteremtése.

Az EMKE 1884 december 24-én alakult meg, a Sándor József szenátor által szerkesztett alapszabályok alapján. Jellemző az EMKE szellemiségére, hogy célul első alapszabálytervezetése is tisztán emberszerető szellemben a testvéri érzés fejlesztését tűzte ki Erdély lakói közt faji és vallási különbség nélkül. Csak féltékenység és a netáni politikai kifogásolhatóság elkerülése végett állította azután előtérbe a közművelődésnek és közgazdaságnak magyar társadalmi (nem állami) pénzen magyarok számára való előmozdítását.

Az Egyesület a széleskörű szerveződésen kívül gyűjtött tizezrekre menő örökös-, alapító-, rendes- és gyámolító tagot. Segélyekre és alkotásokra fordított mintegy 600 millió lej értéket és emellett megteremtett önjelölt, tisztán társadalmi áldozatkészség útján egy 200 millió alapvagyon. Évi bevétele és kiadása az impériumváltás előtt megközelítette a 15—20 millió lejt.

Az alkotások sorából kiemeljük, hogy az EMKE létesítette gróf

Kun Kocsárd disznók közel 2000 holdas adományán Erdélyben az első magyar népies földműves iskolát a hunyadmegyei Algyógyon. Erdélyi tanuló ifjak számára az Egyesület hozta létre a budapesti nagyszabású EMKE-kollégiumot s emelte Kolozsvárt a 120 helyiséggel bíró EMKE palotát. Létesített templomépítő alapot s nagy összeggel mozdította elő a felekezeti iskolák építését, felszerelését és fenntartását. Maga is létesített kisdedővokat, nyári gyermekmenhelyeket és népiskolákat. A népiskolák mellé és azokon kívül is többszázra menő nép-, gyermek-, ifjúsági-, tanítói- és katonai könyvtárt létesített. Népdaloskörök alapításával, iskolán kívüli- és felnőtt oktatással, népegyetemmel, vetítógépes előadásokkal és analfabéta tanfolyamokkal emelte az erdélyi magyarság műveltségi színvonalát. Hetvenhét nagyobb kiadványa közül kiemelendő Sándor József és Merza Lajos „Erdélyi Kalauz”-a, amely Erdély első kitűnő Baedeker-szerű utleírása. Az „EMKE-daloskönyvet” tizezerszámra osztotta szét az Egyesület. Rendezett mezőgazdasági és ipari kiállításokat. Létesített egy 200.000 aranykoronás székely iparoktatási alapot, segítette az iparostanoncotthonokat. Az EMKE hozta létre Erdélyben az első szövetkezeteket, a pénzintézeteket támogatta és önállóan alapította meg az Erdélyi Jelzálog Hitelbankot. A turisztáság és idegenforgalom emelése céljából alapította meg 1891-ben az Erdélyrészi Kárpát Egyesületet (EKE). Erkölcsi és anyagi támogatásával szerveződtek a Székely-szövetséget alkotó Székely-társaságok. Székely iparkamara, székely vasut, székely kongresszus megalakításában és szervezésében vezető szerepe volt. Döntőleg folyt be az Országos Közművelődési Tanács, a Muzeumok és Könyvtárak Orsz. Tanácsa létrejöttére. Állíttatott szobrokat (segesvári Petőfi-, kolozsvári Mátyás király szobor, stb.), ápolta nagyjaink sírhelyét és évtizedek óta kebelében működött az ország első március 15-iki állandó bizottsága. A világháboru alatt — nemzeti különbség nélkül — barát és ellenfél számára vöröskeresztes működést fejtett ki.

Mai helyzete. A világháborut követő összeomlás az EMKE-t sem kímélte meg. Az Egyesület anyagi léte, népnevelési és népjóléti intézményei legnagyobb részben megsemmisültek. Ezért s az államhatalom meg nem értése miatt működése sokáig szünetelt. Ma is tart a hosszadalmas pereskedés özöne, melyeket az egyesület vagyona legalább részbeni visszaszerzéséért az állammal folytat. Ezek közül leglényesebb az algyógyi birtokért folyó per, melyben a tábla kedvezően döntött, azonban fellebbezés miatt sok idő telhetik el, amíg az Egyesület valamit tényleg vissza is kap.

Végre 1935-ben visszanyerte az EMKE jogi személyiségét és elismerték alapszabályait. Azóta ismét megindult a szervező munka erdélyszerte Sándor József vezetésével. Első cél az Egyesület anyagi létalapjának a megteremtése. Az Egyesület jelenlegi jövedelmi forrásai: Tagsági díjak: örökös tag, személy, vagy testület, aki legalább 5000 lejes, alapító tag, aki legalább 1.000 lejes alapítványt tesz, rendes tag, aki aláírásával 10 évre, évenként legalább 100 lej fizetésére vállal kötelezettséget. Egyéb jövedelmei hagyatékok-, beléptidíjas előadások-, felolvasások-, táncmulatságok- és adományokból, stb. jönnek be. Anyagi helyzetének izmosodásával az Egyesület fokozottabb

mértékben teljesítheti hivatását és munkatervének célkitűzéseit: A társadalmi népjólét, tanítás, emberbaráti működés, város- és falumunka ápolását, egyszóval az erdélyi magyarság társadalmi, közművelődési és közgazdasági megerősítését.

Jelenlegi szervezete és vezetősége. Az Egyesület székhelye Kolozsvár. Működési köre kiterjed az összes erdélyi vármegyék területére s az országban bárhol gyűjthet tagokat, szervezhet fiókokat. Tag lehet minden állampolgár, férfi, vagy nő, aki a fennemlített célok szolgáltatást vállalja. Külföldi állampolgár csak belügyminiszteri engedéllyel lehet tag. Az irányítást az igazgatóság végzi. Tagjai: gr. Béli Kálmán elnök, dr. Jelen Gyula, br. Jósika Gábor alelnökök, Sándor József ügyvezető alelnök és egy 42 tagos igazgató-választmány. Az egyesületnek 3 szakosztálya van: 1. Közművelődési szakosztály. Elnök: Dr. Tavasz Sándor. 2. Közgazdasági szakosztály. Elnök: dr. gr. Bethlen László. 3. Társadalmi szakosztály. Elnök: dr. Kiss Elek. Mindegyik szakosztálynak még külön 8—15 tagu választmánya is van.

Dr. Joó István

A Romániai Magyar Dalosszövetség

A főhatalom változása után néhány évvel, 1921 november 13-án Brassóban harminc erdélyi dalárda kiküldöttei egyhangu lelkesedéssel kimondták a Romániai Magyar Dalárda megalakulását.

Az első dalostestvéri találkozó után nagy lelkesedéssel indult meg az építő munka. Szemlér Ferenc elnök, Kovács Elek alelnök és dr. Rombauer Tivadar főtitkár lelkes propaganda-munkába kezdtek és csatlakozásra hívták fel az erdélyi dalárdákat. A dalosok tábora egyre szaporodott, úgy, hogy a következő évben már a nyilvánosság elé is léphetett az új dalos szövetség. A legelső nyilvános szereplése: az 1922. július 13-án, Nagykárolyban rendezett kerületi verseny volt, amely minden tekintetben fényesen sikerült, bizonyosságot téve az új csemete életképességéről. Ugyanez év július 31-én ünnepelte meg az Erdélyi Irodalmi Társaság Petőfi születésének 100 éves évfordulóját Segesváron. A Dalosszövetség is részt vett ezen az ünnepélyen és impozáns kórusaival nagyban emelte az országos ünnep fényét. Ugyanezen év szeptember 2-án Tordán zajlott le a második kerületi verseny, szintén kitűnő eredménnyel.

E két verseny sikere azt a gondolatot ébresztette fel a szövetség vezetőségében, hogy meg kellene rendezni az első országos dalosversenyt. Brassóban, a szövetség székhelyén, kellett volna ennek lezajlania, ámde a brassóiak ezt nem vállalhatták, s így a választmány Tárcza Bertalan kolozsvári tanárt bizta meg azzal, hogy a verseny megrendezését Kolozsváron kísérelje meg. Az elgondolás az volt, hogy a verseny sikere esetén a szövetség székhelye is Erdély fővárosába helyeztessék át. Tárcza Bertalan a megbízást elfogadván, mindenekelőtt egy olyan vezetésre temett ember után nézett, aki nemcsak a versenyrendező bizottság-, hanem a verseny után a szövetség elnöki tisztségére is alkalmas legyen. Ezt az embert csakhamar meg is találta Nagy-

enyeden dr. Inczedy Jocksmán Ödön személyében. Az első országos verseny 1923 szeptember 6—7 napjain le is zajlott. Csak 22 dalárda vett részt rajta, de az erkölcsi siker olyan nagy volt, hogy a hallgatásba került dalárdák országszerte megmozdultak és lelkesedéssel csatlakoztak a Dalosszövetség új központjához. Azóta szakadatlanul Inczedy Jocksmán Ödön áll a Dalosszövetség élén. Beköltözött Kolozsvárra s bölcs és erélyes kézzel nemcsak kormányozza a szövetséget, hanem közvetlen és lelkes munkásságával fel is virágoztatta. Hü munkatársa Tárca Bertalan főtitkár, aki szintén az első verseny óta, megszakítás nélkül áll a szövetség szolgálatában.

Terünk nem engedi meg, hogy részletes krónikát írjunk a dalosszövetség 16 éves munkásságáról, tehát csak a főbb eseményeket soroljuk fel időrendben. A már említett első országos verseny után a következő mozzanatokat emeljük ki:

1924-ben Désen és Szatmáron nagyszabású kerületi versenyek voltak.

1925-ben zajlott le a második országos verseny Marosvásárhelyen, 30 dalárda közreműködésével.

1927-ben kerületi verseny volt Sepsiszentgyörgyön, 20 dalárdával. Ugyanebben az évben tartottuk meg az első karnagyképző tanfolyamot Kolozsváron 35 hallgatóval. Előadó tanárok voltak: Veress Gábor, Rezik Károly, Domokos Pál Péter és Tárca Bertalan.

1928-ban zajlott le a III. országos verseny Segesváron 42 dalárdával. Ugyanekkor áldoztunk a nagy magyar dalnok: Petőfi sirjánál. Az impozáns közöskarok által előadott Petőfi-dalok között Vásárhelyi János jelenlegi püspök és Nyirő József író mondották az ünnepi beszédeket.

Ugyanebben az évben egyik dalárdánk, a Temesvári Magyar Dalárda, külföldön szerzett dicsőséget a magyar dalnak, elhozván a hágai nemzetközi dalosverseny első díját, Szegő Ferenc karnagy vezetésével.

1929-ben rendeztük meg a II. karnagyképző tanfolyamot 68 hallgatóval. Gokler Antal orsz. főkarnagy, Nemes Elemér alelnök, Veress Gábor és Tárca Bertalan tanárok voltak az előadók.

A tanfolyam végén tartottuk meg az első zenetanári és karnagy országos kongresszust, melyen a karpedagógiai irányelvet szögeztük le.

1930-ban Kolozsvárt rendeztük meg az első ifjúsági dalosversenyt, amelyen 5 gimnáziumi, egy képezdei és két főiskolai énekkar vett részt.

Ugyanebben az évben Dicsőszentmártonban, Adorján Gábor ref. lelkész megszervezte a küküllőmenti kerületet és megrendezte az első ker. versenyt, amelyen 6 dalárda vett részt.

Ebben az évben még két kerület rendezett versenyt és pedig: a szatmári: Szilágysomlyón 7 dalárdával és a kolozsvári kerület: Tordán 18 dalárdával.

Az 1931-ik esztendő fontos dátum a Dalosszövetség életében. Ugyanis ebben az évben érte el a szövetség működésének 10 éves évfordulóját s ebből az alkalomból megrendeztük Kolozsváron a IV. országos versenyt 50 dalárdával. A versennyel kapcsolatos diszközgyűlésen lelkes ünneplésben részesítették a dalosok dr. Inczedy Jocksmán

Ödön elnököt, aki ezen alkalomból egy díszes albumot kapott az összes dalárdák csoportképeivel. Ugyancsak ekkor tüntették ki a Brassói Magyar Dalárda azon tagjait, kik a Dalosszövetség szervezését kezdeményezték. Ezek a következők: Szemlér Ferenc, Szabó Béni, dr. Rombauer Tivadar, dr. Szele Béla, Bernhardt Dezső és Kónya Pál. A fel-emelő ünnepélyen az összes erdélyi magyar egyházak és kulturegyesületek, valamint a külföldi dalosszövetségek üdvözölték Dalosszövetségünket.

Ugyanebben az évben rendeztük meg a II. ifjúsági dalosversenyt Marosvásárhelyen, amelyen 11 intézet vett részt.

1932-ben két kerületi verseny volt: a szatmári kerületé Nagybanynán 20-, a kolozsvári kerületé Nagyenyeden 24 dalárdával.

1933-ban már négy helyen volt kerületi verseny: Szászrégenben 13-, Székelyudvarhelyen 10-, Dicsőszentmártonban 20-, Szamosujváron 22 dalárdával.

Ugyanebben az évben rendeztük meg a III. karnagyképző tanfolyamot 30 hallgatóval. Előadó tanárok: Nemes Elemér, Veress Gábor, Szegő Ferenc és Tárca Bertalan voltak.

1934-ben három kerületi verseny volt: Küküllődombón 13-, Bánffyhunadon 24- és Sepsiszentgyörgyön 27 dalárdával.

1935-ben zajlott le az V. országos verseny Marosvásárhelyen, amelyen 63 dalárda vett részt.

1936-ban négy kerület rendezett dalosversenyt: Székelyudvarhelyen 10-, Dicsőszentmártonban 16-, Désen 10- és Szatmáron 27 dalárdával.

1937-ben a dalárdák a tiltó rendelkezések miatt nem tudtak működni. Csak egy kerület, a kolozsvári, tudott versenyt rendezni Szamosujváron 20 dalárdával. Ebben az évben rendeztük meg a IV. karnagyképző tanfolyamot 64 hallgatóval. A tanfolyamon 32 tanító, 8 kántor, 8 teologus, 3 zeneakadémiai, 3 konzervatóriumi növendék, 4 tisztviselő, 1 joghallgató és egy magánzó vettek részt. Nem szerint: 57 férfi és 7 nő. Vallásfelekezet szerint volt: ref. 39, róm. kat. 18, unitárius 5, ev. 1 és baptista 1. Előadó tanárok voltak: Nemes Elemér, Szegő Ferenc, Zsizsmann Rezső és Tárca Bertalan. Kolozsvár nevezetességeit Kelemen Lajos tanár, egyetemi könyvtáros ismertette. A tanfolyam egyben kitűnő alkalom volt a különböző felekezetű lelkészek és tanítók közötti testvéri kapcsolat kiépítésére.

A jövő évben ismét nagy esemény van kialakulóban. Ugyanis 1938 július 1—2—3 napjain Kolozsváron óhajtuk megrendezni a VI. országos versenyt. Ez a verseny arról lesz nevezetes, hogy azon a székelyföldi zeneegyesületek is részt fognak venni. Tudnunk kell ugyanis, hogy Kovács András rétyi lelkész és Incze Árpád sepsiszentgyörgyi tisztviselő buzgólkodása folytán Háromszék-, Csik- és Udvarhely megyékben mintegy 60 községben, illetve városban részben vonós, részben fuvós, részben szimfónikus zenekar alakult, amelyek most beléptek a Dalosszövetségbe és beneveztek a VI. országos versenyre.

Tárca Bertalan
főtitkár

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület

Az elmúlt évszázad közepe táján mozgalom indult világszerte a természet megismerése, illetve megismertetése és szépségei iránt való minél nagyobb érdeklődés felkeltése érdekében. Az első ilyen jellegű egyesület 1857-ben alakult Londonban. A természeti szépségekben gazdag Erdélyben is rövideken akadtak követői ennek a mozgalomnak s 1873-ban megalakult az első turistaegyesület „Siebenbürgischer Alpen Verein” néven. Ebben az időben Erdélyben első-sorban a szászok voltak a természet rajongói s ezzel magyarázható, hogy az első egyesületet is ők alakították. Az erdélyi magyarság egyik legrégebbi kulturegyesülete, az Erdélyi Múzeum Egyesület ugyan — programjához hiven — már megalakulásától (1867) kezdve igen értékes honismertető tudományos munkát fejtett ki, de a tulajdonképpeni turisztika, a rendszeres és öntudatos természetjárás, az Erdélyi Kárpát-Egyesület megalakulásától számítható.

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület megalakításának gondolata tulajdonképpen az EME-ben született meg s kezdetben, 1885-től, mint annak egyik osztálya működött. Az EKE, mint önálló egyesület, 1891-ben alakult meg Bethlen Bálint gróf első elnökkel az élen. Az egyesület igen gazdag munkatervet dolgozott ki, amely nemcsak a turisztikára szorított, hanem felölelte a fürdőügyet, az idegenforgalom előbbrevitelét, az itt élő népek szokásainak, hagyományainak és sajátosságainak feltárását, múzeum létesítését, stb. Erdély közéletének vezetői az első pillanattól kezdve átlátták az egyesület céljainak magasztos voltát és éppen ezért teljes anyagi és erkölcsi támogatásukat nyújtották. Ennek köszönhető, hogy megalakulásának mindjárt az első éveiben egész munkatervét felölelhette ez a nagy és tevékeny multu egyesület, hogy aztán az elkövetkező évtizedeken keresztül mégjobban kiszélesítse működési területét s Erdély egyik legnemesebb célokat szolgáló intézményevé legyen.

Az egyesület 300 taggal alakult, de mindjárt az első évben taglétszáma megkétszereződött s néhány év múlva a vidéki tagozatok megalakításával több ezerre ugrott. A megalakulás évében a következő megyékben létesültek tagozatok: Alsófehér, Csik, Háromszék, Marostorda, Torda. Ezeknek a tagozatoknak a megalakulását követte a brasói, a szilágymegyei, petrozsényi, gyalui, fogarasi, udvarhelyi és budapesti tagozat megalakulása. Ugyancsak a megalakulás évében az egyesület átvette a radnaborkereki fürdőhelyet, hogy üdülési lehetőséget nyújtson tagjainak. Ugyanebben az évben az egyesület országos fürdőkongresszust tartott Marosvásárhelyen. A vidéki tagozatok megalakítása után az EKE hozzálátott a menedékházak építéséhez. A következő helyeken létesített menedékházat az EKE: a Kiskőhavason, a Propásnyán, Dobrinban a Deonátán, a Krepaturán, Pilisen, Ponoron, a Tordai Hasadéknál, a Görgényi havasokon, Csukás-Teszlán, Rekeczen, Kányatón, a Bükkötön, Szohodolon, Csáklján, Topánfalván, Szkerisorán, Alsószalocsván, Füle-Bányahavason, a Nagykőhavason, stb. A menedékházak építésével egyidőben az EKE tagjai tevékeny természetkutató

munkát is fejtettek ki, aminek az eredménye többek között a csodás révi csepkőbarlang felfedezése 1903-ban. Rév azóta fontos idegenforgalmi pont lett. A barlang felfedezése után nem sokkal vasuti megálló is lett. Alkotó munkájában és általában egész szellemében az EKE mindig távol tartotta magát a politikától s jellemző erre, hogy 46 éves fennállása óta az egyesület turistaalkotásainak nagyobb része nem a többnyire magyarlakta területeken épült.

Munkatervéhez hiven az EKE felbecsülhetetlen értékű néprajzi és tudományos munkát fejtett ki. Egy évvel megalakulása után átvette az EME-től az „Erdélyi Uti Kalauz” szerkesztését, ugyanebben az évben megindította az „Erdély” című turisztikai, fürdőügyi és néprajzi képes folyóiratot, amely értékes ismeretterjesztő célokat szolgál ma is. 1902-ben hosszas szervezési és gyűjtési munka után az EKE megnyitotta a Kárpát Muzeumot, amelyben könyvtár és az erdélyi magyarság gazdag néprajzi gyűjteménye kapott helyet. Igen értékes a részben már feledésbe ment és fonográf útján megörökített eredeti népdalgyűjteménye. Az EKE ezeket a népdalokat a különböző vidékek tanulmányozása alkalmával gyűjtötte össze és örököltette meg. Több kiállítást rendezett, állandó kapcsolatot tartott fenn a külföldi hasonló célu egyesületekkel, rengeteg honismertető tanulmányt adott ki angol, francia és német nyelven s ebből a célból külön bizottságot létesített. Nehéz volna itt felmérni azt a hatalmas munkát, amelyet az EKE több évtizedes multja alatt elvégzett s amelyet végez ma is nagy buzgalommal. De nehéz volna felsorolni mindazoknak a nevét is, akik az egyesület mellé szegődtek s munkát vállaltak a nagyszerű célok megvalósításában.

A világháboru alatt és a világháboru után válságos éveken ment keresztül az egyesület. A háboru alatt megsemmisült több turistaalkotása, köztük a bukkerdei kilátótorony, míg az uralomváltozás után évekig harcolt jogiszemélyiségének jóváhagyásáért. Ez alatt az idő alatt a taglétszám megapadt és a vidéki tagozatok nem működtek. 1929-ben végülis sikerült megszerezni a jogiszemélyiség jóváhagyását s ezzel újból megkezdődhetett a pezsgő élet nemcsak Kolozsváron, hanem az összes tagozatokban. Az eredetileg a város által az EKE-nek átengedett Mátyás-házban elhelyezett Kárpát Muzeum körül is éveken át tartó harc folyt. A muzeum anyagának elhelyezésére végülis az egyesületnek más, megfelelő helyen kellett otthont keresnie. Új otthonában, a Király-utca egyik emeletes házában, az átrendezett muzeum nem régen nyílt meg. Az EKE elnöke ma Tavaszy Sándor dr. református teológiai tanár és püspökhelyettes, akinek az irányítása mellett az egyesület igyekszik mindenben követni az elődök által kijelölt utat, a baráti összetartás érzésének ápolása és Erdély szépségei iránt való minél szélesebb körü érdeklődés felkeltése és tudományos feltárása érdekében.

Ha az Erdélyi Kárpát-Egyesületről irunk, nem hallgathatjuk el a Brassói Turista-Egyesület munkáját sem. A BTE. tulajdonképpen az EKE-ből nőtt ki. Akkor alakult, amikor még az EKE jogiszemélyisége körül viharok dultak s az egyes tagozatokban megbénult

az élet. A brassói tagozat, amely egyébként egyike volt a legtevékenyebb osztályoknak, nem nézhette a tétlenséget s erőteljes szervezkedés után 1927 augusztus 31-én megalakult a Brassói Turista-Egyesület, amely működési alapszabályának jóváhagyása után a november 3-iki közgyűlésével kezdte meg működését. Az egyesület elsősorban a Nagykőhavast választotta munkaterületül. Menedékházak építésével, az utak karbantartásával és azoknak jelzőkkel való ellátásával, a környék tudományos feltárásával igen nagy szolgálatot tett az egyesület Brassó és az egész ország idegenforgalmának fellendítésének. A Nagykőhavas ma már nemcsak a belföldi, hanem a külföldi turistáknak is kedvelt hegye. Az egyesület tízéves fennállása óta mintegy 100 ezer ember fordult meg a Havason. Az egyesület érdeme Bolnok felfedezése, amely 10 évvel ezelőtt turisták előtt szinte teljesen ismeretlen volt. A BTE később menedékházat és ugrósáncot épített Bolnokon, amelyet ma már télen-nyáron ezrek keresnek fel, hogy gyönyörködjenek abban a gyönyörű körképben, amely onnan a néző elé tárul. Az egyesület keretében megalakult a sizasosztály, amely értékes tanfolyamokat és versenyeket rendezett, a legutóbbi országos ugró bajnokságot is a BTE rendezésében tartották meg mintegy 2000 főnyi közönség jelenlétében. A BTE lelkes gárdája nem ismer fáradtságot s az eredményekben gazdag tíz év után bizonyos, hogy a jövőben is az eddigi kitartással fogja szolgálni a turisztika és az ország érdekeit.

László Zoltán

*

(Az „Erdélyi Magyar Évkönyv” egyesületi életünk ifjusági mozgalmairól is be akart számolni. Sajnos, a felkért cikkíró, aki e kérdés alapos ismerője, tanulmányának kéziratát a vállalt időre, sőt a nyomás megkezdésének időpontjáig sem küldötte be és így könyvünk e fejezete — rajtunk kívül álló okból — hiányos. Jövő évi évkönyvünkben azonban feltétlenül módját ejtjük annak, hogy ifjusági egyesületeinkkel és mozgalmakkal is behatóan foglalkozzunk.)